

dr Renata Bujakiewicz-Korońska

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Wydział Matematyczno-Fizyczno-Techniczny, Instytut Fizyki

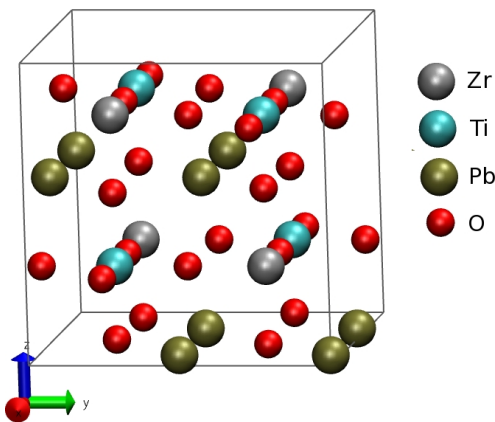
dr Jan Koroński

Politechnika Krakowska, Wydział Fizyki, Matematyki i Informatyki

Instytut Matematyki

Obliczenia ab initio dla cienkich włókien $\text{PbZr}_{0.5}\text{Ti}_{0.5}\text{O}_3$

Cienkie włókna $\text{PbZr}_{0.5}\text{Ti}_{0.5}\text{O}_3$ (skrótowo zwane włóknami PZT) należą do grupy materiałów XXI wieku nowej generacji, nazywanych materiałami inteligentnymi o sterowalnych właściwościach i grubości mniejszej od $200 \mu\text{m}$. Ich unikatowe własności mechaniczne i fizyczne sprawiają, że mogą one być z sukcesem integrowane z innymi materiałami w celu uzyskania właściwości nieosiągalnych na żadnej innej drodze. Stworzone na ich bazie elementy aktywne, wbudowane w materiał konstrukcyjny i tworzące rozproszoną sieć sensorów i (lub) aktywatorów dają możliwość realizacji zadanych zadań monitorowania, adaptacji i sterowania elementem konstrukcyjnym. Szczególnie ważne są układy włókien piezoelektrycznych PZT.

Rys. 1. Komórka elementarna PZT składająca się z ośmiu cząsteczek [2]

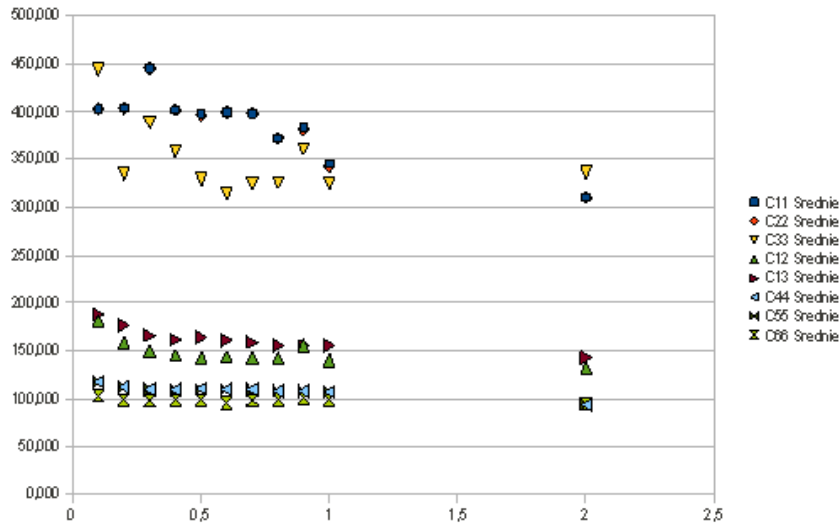
$C_{66} = 98.1 \text{ GPa}$ — rys. 2. Używając tych wielkości oraz korzystając z tensorowej postaci modułu Younga obliczono: $E(100) = 358.7 \text{ GPa}$, $E(001) = 295.9 \text{ GPa}$, $E(011) = 251.8 \text{ GPa}$, $E(110) = 59.1 \text{ GPa}$, $E(111) = 258.1 \text{ GPa}$. Porównano je z danymi eksperymentalnymi.

Stałe elastyczne C_{11} i C_{22} wykazują liniowe zachowanie wraz ze wzrostem odkształcenia, ale pozostałe C_{33} , C_{44} , C_{55} i C_{66} dla deformacji aż do 0.5% są dobrze dopasowane przez logarytmiczną linię trendu. Oznacza to, że w obszarze małych naprężeń występują siły krótkozasięgowe, które przeciwstawiają się zewnętrznej sile deformującej. Wartości tych stałych maleją w sposób eksponencjalny ze wzrostem deformacji do około 0.5% i pozostają stałe aż do 1% . Odkształcenia większe od 1% nie są badane, bowiem rzeczywiste materiały ceramiczne powyżej tej wartości ulegają zniszczeniu.

Wartości kierunkowych modułów Younga są w przybliżeniu stałe — rys. 3, ale w kierunku (001) pojawia się zachowanie eksponencjalne w zależności $E(001)$ od odkształcenia,

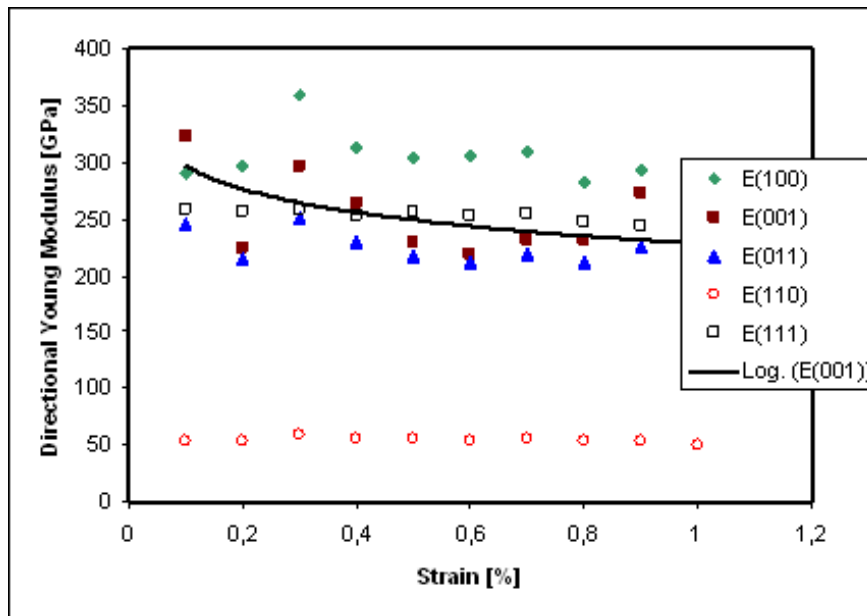
Przy wykorzystaniu formalizmu teoretycznego z pierwszych zasad, zwanego także *ab initio*, przeprowadzono programem SIESTA [1] obliczenia teoretyczne własności strukturalnych, elastycznych, a także struktury elektronowej dla cienkich włókien wykonanych z $\text{PbZr}_{0.5}\text{Ti}_{0.5}\text{O}_3$ (PZT) o strukturze tetragonalnej. Posłużono się metodą DFT i uogólnionego gradientu potencjału GGA [1], [2]. Uzyskano parametry komórki elementarnej dla struktury równowagowej zgodne z eksperymentalnymi — rys. 1. Wartości średnie stałych elastycznych otrzymane dla odkształceń w zakresie 0.1% – 1.0% wynoszą: $C_{11} = 445.8 \text{ GPa}$, $C_{33} = 388.6 \text{ GPa}$, $C_{12} = 149.3 \text{ GPa}$, $C_{13} = 166.1 \text{ GPa}$, $C_{44} = 109.1 \text{ GPa}$,

podobne do tego dla stałej elastycznej C_{33} w tym kierunku. Eksperymentalne wartości modułu Younga zostały zmierzone dla cienkich włókien PZT jedynie w kierunku wzdłuż promienia i mieszczą się w zakresie 108–120 GPa w temperaturze pokojowej.

Rys. 2. Teoretyczne zależności stałych elastycznych od odkształcenia [2]

Wyniki teoretyczne obliczeń stałych elastycznych (rys. 2) przewyższają eksperymentalne o ponad 50%, ale efekt ten wynika z faktu realizowania obliczeń dla idealnej sieci krystalicznej (która w rzeczywistości nigdy nie występuje), znajdującej się w temperaturze zera bezwzględnego. Wprowadzenie pojedynczych defektów punktowych skutkuje uzyskaniem zadowalającej zgodności teorii z doświadczeniem.

Rys. 3. Teoretyczne zależności kierunkowych modułów Younga od odkształcenia [2]

Literatura

- [1] R. Bujakiewicz-Korońska, J. Koroński, *O obliczeniach ab initio stałych elastycznych materiałów ferroelektrycznych na przykładzie tytanianu sodowo-bismutowego*, XXXVIII Ogólnopolska Konferencja Zastosowań Matematyki, IM PAN, Warszawa 2009, 10–11.
- [2] R. Bujakiewicz-Korońska, J. Koroński i inni, *First principles studies of structural, elastic, electronic properties of the PbZr_{0.5}Ti_{0.5}O₃ fibres*, w przygotowaniu do druku.